

RECENZIO

Erdélyi-Molnár Klára

ZENÉRŐL, ZENEÉLETRŐL AZ EZREDFORDULÓN – A NYITRAI EGYETEM ZENEI TANSZÉKÉNEK GYŰJTEMÉNYES KÖTETEI

Hudba – Integrácie – Interpretácie. Music – Integration – Interpretation 16.
Szerkesztette: Jozef Vereš (SK), Martina Moravshik (USA)
Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická Fakulta, 2013.

A zenepedagógusok képzése a szlovákiai Nyitra városának főiskoláján 1959 óta folyamatos, bár szervezeti keretei és működési feltételei ez idő alatt többször is változtak.¹ A zenei tanszék tudományos tevékenységének szorgalmazása főként *doc. Jozef Vereš, PhD.* nevéhez fűződik. Ő 1974-től máig a tanszék oktatója, 1982–89 és 2000–2003 között vezetője volt. A nyitrai műhely országos szintű szakmai vezető szerepet vállal, elsősorban az 1984 óta két évente megrendezett országos, alkalmanként nemzetközi zenepedagógiai konferenciák révén.

E találkozó anyaga konferenciakötetekben is megjelent. Jelen ismertető tárgya azonban egy másik kiadványsorozat, melyet a *Slovenská hudobná únia*² regionális szervezetének tagjai és a tanszék munkatársai együttesen hívtak életre. A *Hudobno – pedagogické interpretácie* címet viselő évkönyv az ezredfordulóhoz közeledő Európa – sokat emlegetett – hirtelen és nagyarányú változásaira kíván reagálni. A társadalmi és politikai átrendeződés, illetve a technika és informatika új és még újabb lehetőségei nyomán – egyén és társadalom tudatában egyaránt – megannyi kérdés, probléma, olykor súlyos értékválság merül fel. Mindezek megjelennek a zeneéletben, a zeneszerzésben és zenepedagógiában is. Az évkönyv szerkesztői és szerzői, zenetudósok és pedagógusok, e megváltozott világban igyekeznek utat keresni, utat mutatni. Értelmezni és értékelni múltat, jelent és további terveket, kapcsolatokat találni a zene és a világ különféle egyéb jelenségei között; mindezek révén kulcsot adni a jövő zenepedagógusai kezébe: a világ, a zene és az ember újfajta, minél harmonikusabb viszonyának kialakításához.

A sorozat 1994-ben indult, és kötetei – néhány kivétellel – évente megjelentek; legutóbbi, 16. kötetét, mely magyar vonatkozásával is felhívja figyelmünket, 2013-ban vehettük kézbe. Sorozatcíme 2006-ban megújult, azóta ez: *Hudba – Integrácie – Interpretácie / Music – Integration – Interpretation*. Az új címváltozat a vizsgáldás irá-

1 Ld. <http://www.kh.pf.ukf.sk/o-nas/historia>, utolsó meglekintés: 2014. augusztus 12.

2 Slovenská hudobná únia – Slovak Music Union, ld. www.shu.szm.com.

nyainak további bővülését, ugyanakkor a zenepedagógia és a zenetudomány kapcsolatának szorosabbra fűzését sugallja. Az egyes kötetek gyakran tematikusak: a 7. kötet részben zongoraművészetrel és zongoratanítással foglalkozik, a 11. kötet témája zeneéletünk és a média illetve informatikai lehetőségeink kapcsolata – a 2007 novemberében e tárgykörben Nyitrán megrendezett nemzetközi konferencia anyaga. A sorozat 8. kötete Jozef Vereš munkája, mely a zenepedagógia elméleti áttekintését adja: *Hudobná pedagogika. Veda o hudobnej výchove* [Zenepedagógia. A zenei nevelés tudománya]. A 15. kötet szerzője ugyanő; e tankönyvnek szánt összefoglaló munka címe: *Hudobné korelácie / Musical correlations*. A tanulmányok szerzői között növekvő számban találunk elsősorban cseh, lengyel illetve Európa más országaiban vagy az Amerikai Egyesült Államokban működő szakembereket is.

A kiadványsorozat adatai, története, részletes tartalma, egyes fejezetei megtalálhatóak a Nyitrai Konstantin Egyetem könyvtárának weblapján.³ A legfrissebb kötetek tartalomjegyzékének angol nyelvű fordítása is olvasható itt; e kötetekben a tanulmányok szlovák, cseh vagy angol nyelven jelennek meg, szlovák/cseh illetve angol nyelvű abstracttal.

A népzene jelenségeinek kapcsolata a műzenével: ez a közös nevező, melyet a legutóbbi, 2013-as kötetben megjelent hat tanulmánnyal kapcsolatban említ a szerkesztő bizottság. A Walter Wiora által kezdeményezett kutatói szemlélet és módszer, mely a népzene és a műzene jelenségeit feltétlenül együttesen, egységben igyekszik vizsgálni, az elmúlt fél évszázadban egyre sokrétűbbé vált, s – természetesen – jelen világunk különleges problémáitól sem maradhat mentes. Wiora mai követőinek mind szélesebb látókörben, mind több társtudomány bevonásával, újabb és újabb nézőpontokat és módszereket kell alkalmazniuk.

Mindennek legjellemzőbb példája kötetünkben éppen *Oškár Elschek* gondolatmenete, aki kutatóként megélte a teljes említett fél évszázadot. A nyitrai egyetemen megtartott előadásának címe: *Popularita l'udovej hudby a l'udovost' populárnej hudby / The popularity of folk music and the folk music character of popular music*. Az írott változat megőrizte az ismeretterjesztő előadás könnyed, beszédszerű jellegét. Az előadás – Mozarttól a szenegáli rapig számos műfajt felsorakoztató – hangzó és audiovizuális illusztrációit szövegközi adataik alapján keresheti meg az olvasó. Elschek figyelmeztet, hogy a bécsi klasszikus szerzők környezetében – s az európai zenetörténet korábbi és későbbi korszakaiban és más helyszínein is – lényegesebb szerep jutott a népi illetve a népszerű zenének, mint azt a zenetörténet-írás idáig sugallta. A szvittáncok illetve egyes később született műfajok – például gospel – történeteit, kapcsolatrendszerüket szemlélve eljuthatunk a megállapításig: az egyes zenei jelenségek nem sorolhatóak a „műzene” – „népzene” – „popzene” – „egyházi zene” kategóriáiba. Kitér a „folklórjelenség” és a „folklorizmus” szétválasztásának problematikusságára, egy „hagyományos” falusi lakodalom rögzítésének-dokumentálásának története kapcsán. Végső soron: a több irányba kalandozó

3 <http://www.uk.ukf.sk/en/music-integration-interpretation>; <http://www.uk.ukf.sk/sk/hudba-integracie-interpretacie>, utolsó megtekintés 2014 augusztus 12.

előadás a fogalmak jelentésének és kapcsolatrendszerének tisztázatlanságára illetve a zenei és egyéb társadalmi jelenségek szinkretikus voltára hívja fel a figyelmet.

Az ostravai egyetem munkatársa, David Kozel filozófiai igényű rövid írásában a zenei analízis és interpretáció módszereit vizsgálja a hermeneutika, zeneesztétika, pszichológia és a zenei nevelés területeivel való tágabb összefüggésrendszerben. Azon nézőpontokat, módszereket igyekszik feltérképezni, amelyek a képzelet, a képzelőerő világával is kapcsolatban állnak. Cseh nyelven olvasható dolgozatának címe: *Symbolizace a imaginace v analýze a interpretaci hudebního díla / Symbolization and Imagination in the Analysis and Interpretation of Musical Work.*

Szintén cseh nyelven jelent meg a Sorbonne-on működő Hana Voisine-Jechova tanulmánya Leoš Janáčekről: *Estetické tázání Leoše Janáčka. Řeč, zvuk a emoce / Leoš Janáček's Aesthetic Interrogations. Speech, sound and emotion.* Ennek témája a zeneszerző filozófiai és művészi nézeteinek, kérdésfeltevéseinek rendszere, illetve érdeklődése a nem-zenei illetve nem tisztán zenei eszközök iránt. Janáček tanulmányozta a nyelvészetet, a fonetikát, vizsgálta – és csodálta – a zenei és beszédhangok hangzásának és jelentéstartalmának összefüggéseit. Emellett a különböző művészi – zenei, képi, irodalmi – kifejezőeszközök komplex alkalmazásával kísérletezett. Számos Janáček-idézet segít megértenünk a művész világának e vetületét.

Vladimír Fulka Benjamin Britten egy korai kompozícióját elemzi: az 1933–34-ben készült *Simple Symphony* (Op. 4), különös tekintettel annak *Boisterous Bourrée* címet viselő, a skót népzeneben gyökerező 1. tételére. A Britten-kutatók figyelmét e mű ez idáig nagyrészt elkerülte, lévén vélekedéseik szerint nem különösebben eredeti és túlságosan egyszerű. A darab stílár és szerkezeti összefüggéseinek mélyebb vizsgálata azonban felszínre hozza annak zenei értékeit, a neoklasszicizmus és a népzenei elemek ötvözésével létrejövő izgalmas komplexitását. Egyúttal közelebbi képet kapunk Britten életének, művészetének e viszonylag kezdeti szakaszáról.

Jozef Vereš tanulmánya a modális zenei jelenségeknek a 20. századi zenében való újjászületését, gyakori és sokféle megnyilvánulási formáját vizsgálja. Önálló fejezetben tekinti át – Lendvai Ernő nyomán – Bartók zenéjének jellegzetes hangsor- és harmóniarendszerét. Kitér a közép-európai szerzők különleges helyzetére, melyre sokféle együtt élő nemzetiség sokféle kultúrája illetve társadalmi-politikai konfliktusok sora nyomta rá a bélyegét. Az egyes nemzetek műzenéjének megteremtése során természetesen főszerepet játszottak az adott népek népzenei, melyeknek dallamvilága sok esetben szintén a modális megoldások felé vezette a kompozíciókat.

Befejezésül örömmel említhetjük, hogy a sorozat történetében először magyarországi kutató írását is közli a Nyitrai Konstantin Egyetem zenetudományi évkönyve. Itt jelent meg angol nyelven Richter Pál tanulmánya: *A népi harmonizálástól a népdalok harmonizálásáig*, mely magyarul a Magyar Zene 2013. novemberi számában olvasható. Reméljük, a jövőben több hasonló publikáció segíti majd – az újabb muzikus-generáció számára is – a közös örökségünkről való közös gondolkodást.